

2023. gada 2. ceturkšņa novērtējums par ciklisko sistēmisko risku un piemērojamo pretcikliskās kapitāla rezerves normu

12.06.2023.

Latvijas Banka kā par pretcikliskās kapitāla rezerves (turpmāk – CCyB (*countercyclical capital buffer*)) normas noteikšanu atbildīgā iestāde saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 35.⁵ pantu reizi ceturksnī novērtē ciklisko sistēmisko risku un, ja nepieciešams, nosaka vai koriģē CCyB normu, kas attiecināma uz kredītiestāžu riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem. CCyB mērķis ir mazināt kredītēšanas cikla pārmērīgas svārstības un stiprināt kredītiestāžu noturīgumu pret ciklisko sistēmisko risku.

Reizi ceturksnī Latvijas Banka publicē novērtējumu par ciklisko sistēmisko risku un piemērojamo CCyB normu. Ja CCyB normu mainīt nav nepieciešams, spēkā saglabājas iepriekšējais lēmums par CCyB normu. Iepriekšējo lēmumu par CCyB normu 0% apmērā (spēkā no 01.05.2022.) 27.04.2021. pieņēma Finanšu un kapitāla tirgus komisija, kas no 01.01.2023. integrēta Latvijas Bankā. Šo normu kredītiestādes ņem vērā attiecībā uz riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem, aprēķinot kredītiestādei specifisko CCyB normu¹.

Balstoties uz 2023. gada 2. ceturkšņa cikliskā sistēmiskā riska novērtējumu, Latvijas Banka saglabā CCyB normu 0% apmērā. Cikliskais sistēmiskais risks joprojām ir vērtējams kā zems, ņemot vērā piesardzīgo kredītēšanu un tās attīstības tempu mazināšanos, kredītēšanas standartu paaugstināšanos un kredītu sadārdzināšanos, kā arī nekustamā īpašuma tirgus aktivitātes mazināšanos. Iekšzemes privātā nefinanšu sektora kredītu un IKP attiecība turpina sarukt.

Privātā nefinanšu sektora kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no ilgtermiņa tendences joprojām bija negatīva gan saskaņā ar standartizēto (plašo) kredītu definīciju, gan saskaņā ar papildu (šauru) kredītu definīciju (sk. 1. tabulu un 1. un 2. att.). Attiecīgi CCyB normas orientieris ir 0%.

1. tabula. Galvenie rādītāji CCyB normas novērtējumam²

Rādītājs	Kredītu standartizētā (plašā) definīcija	Kredītu papildu (šaurā) definīcija
	2022. gada 4. cet.	2023. gada 1. cet.
Kredītu attiecība pret IKP (%)	59.5	25.7
Kredītu attiecības pret IKP novirze no ilgtermiņa tendences (pp)	-28.4	-11.9
CCyB etalonnorma (% no riska darījumiem)	0	0 ³

Iekšzemes kredītēšana gan nefinanšu sabiedrību (turpmāk – NFS), gan mājsaimniecību segmentos kļuvusi lēnāka (sk. 3. att.). 2023. gada martā iekšzemes kredītu atlikuma gada

¹ Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 25.08.2020. normatīvajiem noteikumiem Nr. 137 "Kredītiestādei specifiskās pretcikliskās kapitāla rezerves normas aprēķināšanas normatīvie noteikumi".

² Šaurajā kredītu definīcijā ietverti kredītiestāžu NFS un mājsaimniecībām izsniegtie kredīti un uzpirktie parāda vērtspapīri, bet plašajā definīcijā – NFS un mājsaimniecību saistības pret kredītiestādēm, kā arī to aizņēmumi no nebanku finanšu institūcijām vai citām NFS.

³ Latvijā šauri definēto kredītu dati sniedz labāku signalizējošo informāciju, tādēļ CCyB etalonnorma, kas aprēķināta, balstoties uz šauri definētajiem kredītu datiem, kalpo kā CCyB normas orientieris.

pieauguma temps (izslēdzot vienreizējus banku sektora strukturālos efektus) saruka līdz 6.3%⁴ (t.sk. NFS kredītportfelī – līdz 9.0%, bet mājsaimniecību kredītportfelī – līdz 3.6%; sk. 4. att.). Procentu likmju kāpums, augstā inflācija, reālās pirkspējas kritums, vājā ekonomiskā izaugsme un nenoteiktība mazina mājsaimniecību un uzņēmumu vēlmi un iespējas aizņemties. Kreditēšanu ietekmē arī vairāki strukturāli faktori. Tautsaimniecības finansējuma un investīciju apjoms kopumā joprojām ir nepietiekams.

Privātā nefinanšu sektora parāda un tā apkalpošanas slogs ir ļoti zems. 2023. gada 1. ceturksnī līdz ar procentu likmju pieaugumu nedaudz pieaugusi mājsaimniecību un NFS procentu maksājumu un IKP attiecība, pretstatā pēdējo gadu novērotajai lejupvērstajai tendencei (sk. 5. att.). Ilgstošs un straujš izmaksu kāpums, kā arī kredītu procentu likmju pieaugums palielina gan mājsaimniecību, gan NFS kredītrisku, taču pagaidām nav novērotas kredītportfeļa pasliktināšanās pazīmes.

Aktivitāte **nekustamā īpašuma** tirgū kopumā turpina sarukt, ņemot vērā mājsaimniecību pirkspējas mazināšanos, kredītu sadārdzināšanos un jauno mājokļu vājo piedāvājumu. 2023. gada aprīlī nekustamā īpašuma pirkumu darījumu skaits bija par 15.2% mazāks nekā attiecīgajā periodā pirms gada. Mājokļu cenu izaugsmes straujie tempi mazinās – 2022. gada 4. ceturksnī Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk - CSP) mājokļu cenu indeksa gada pieauguma temps saruka līdz 9.1% (sk. 6. att.). Energo-inefektīvo mājokļu piedāvājuma palielināšanās ir veicinājusi lejupvērsto spiedienu uz šo mājokļu cenām. Savukārt jauno mājokļu cenas stimulē joprojām ierobežotais piedāvājums un pieaugošās būvniecības izmaksas. Tādējādi šajos segmentos veidojas pretējas cenu attīstības tendences.

Par zemu ciklisko risku liecina arī joprojām vājā Latvijas **makroekonomiskā attīstība**. 2023. gadā IKP pieaugums joprojām būs samērā zems, bet inflācija – augsta. Ņemot vērā, ka arī eiro zonā inflācija turpina atrasties būtiski virs centrālās bankas mērķa līmeņa (2% vidējā termiņā), varētu tikt sagaidāms turpmāks procentu likmju kāpums. Saskaņā ar Latvijas Bankas prognozēm 2024. gadā makroekonomiskā situācija varētu uzlaboties – gada vidējā inflācija pazemināsies zem 3%, bet tautsaimniecības izaugsme pieaugs virs 3%.

Latvijas Bankas izstrādātais⁵ **saliktais sistēmiskā cikliskā riska rādītājs** (turpmāk – SCRR) samazinājās no 6.0 punktiem 2022. gada 3. ceturksnī līdz 5.7 punktiem 2022. gada 4. ceturksnī. Tas joprojām atrodas zem kritiskā sliekšņa (t.i. zem augstāka par vidēju riska robežas; sk. 10. att.). Jāņem vērā, ka SCRR vislielāko svaru veido kreditēšanas un mājokļa cenu rādītāji, kurus ietekmējis būtiskais cenu un izmaksu kāpums. SCRR ietekmējusi arī tekošā konta deficīta komponente, kuru savukārt palielinājis importēto energoresursu cenu pieaugums (sk. 8. att.). Tādēļ svarīgi aplūkot arī deflēto SCRR. Pēc kreditēšanas un mājokļa cenu rādītāju deflēšanas⁶ SCRR bija tikai 4.6 punkti.

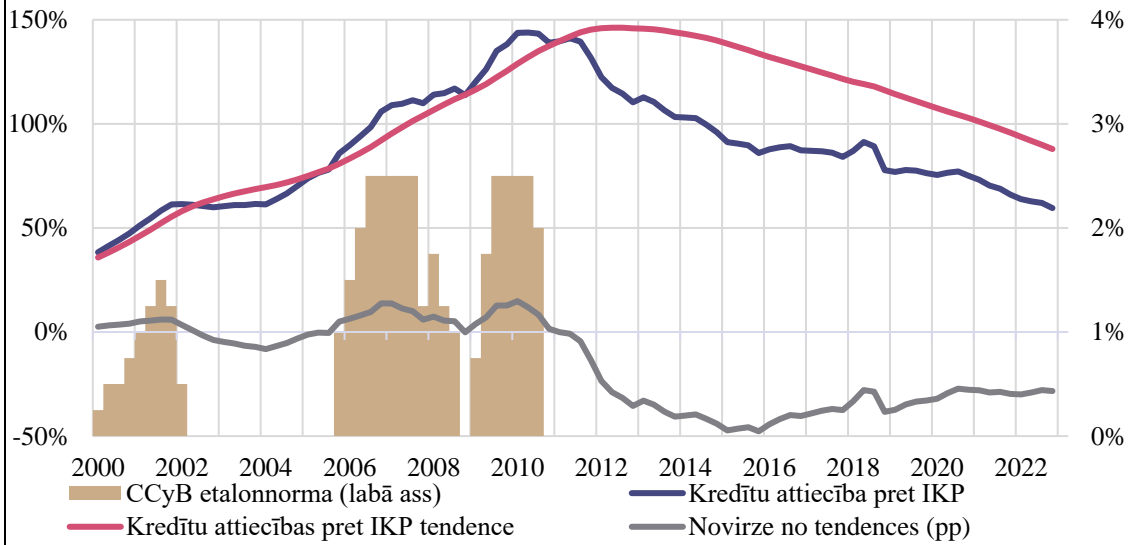
⁴ Vienlaikus reālajā izteiksmē, deflējot ar IKP prognozēto deflatoru, iekšzemes kredītportfelis turpināja būtiski sarukt – 2023. gada martā gada griezumā tas saruka par 4.7%.

⁵ Papildu informācija par SCRR metodoloģiju pieejama Latvijas Bankas 2020. gada Finanšu stabilitātes pārskata 1. pielikumā (https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2020.pdf%20). 2021. gadā SCRR modelis tika atkārtoti testēts un tajā tika paplašināts SCRR vidējā riska intervāls (45.–65. procentiles (iepriekš tas bija šaurāks – 50.–60. procentiles)).

⁶ Mājokļa cenu indekss, kā arī tā un darba samaksas attiecība koriģēti ar patēriņu cenu indeksu, bet iekšzemes privātajam nefinanšu sektoram izsniegto kredītu pārmaiņu temps – ar IKP deflatoru.

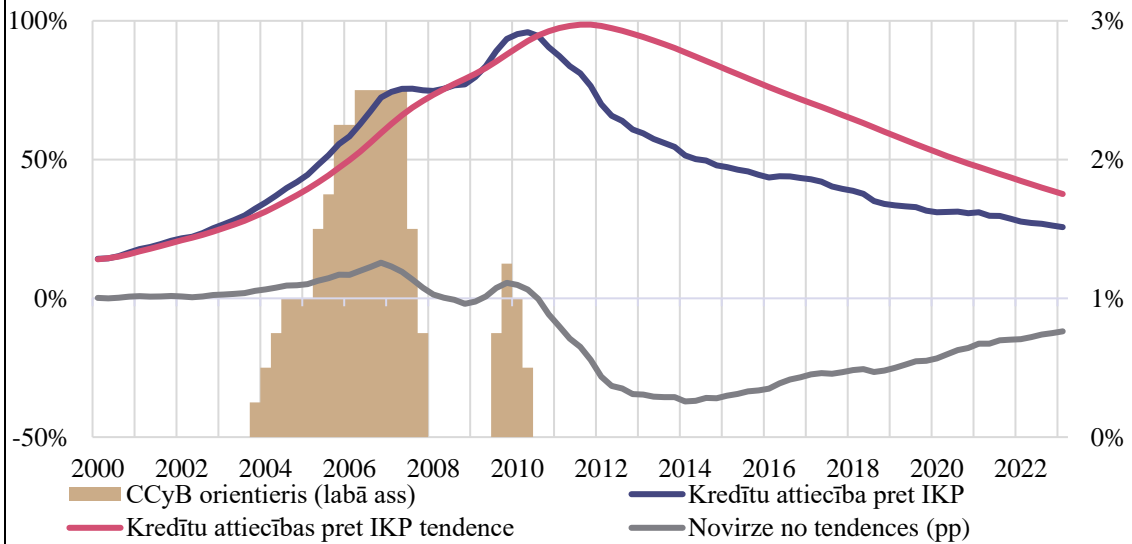
1. pielikums. Finanšu ciklu raksturojošie rādītāji

1. att. Standartizētā kredītu un IKP novirze

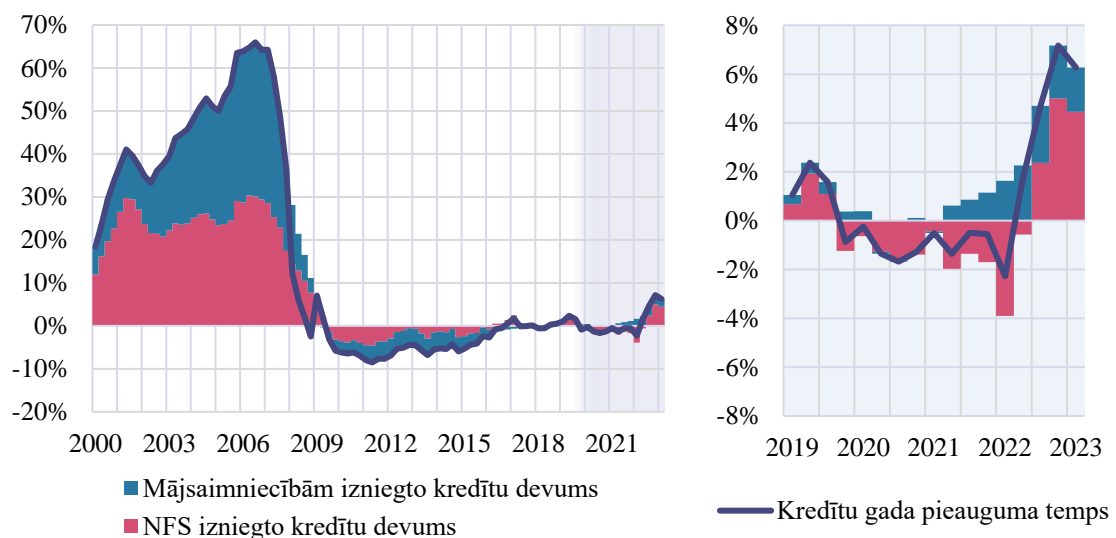
Avots: Latvijas Banka, CSP

2. att. Papildu kredītu un IKP novirze

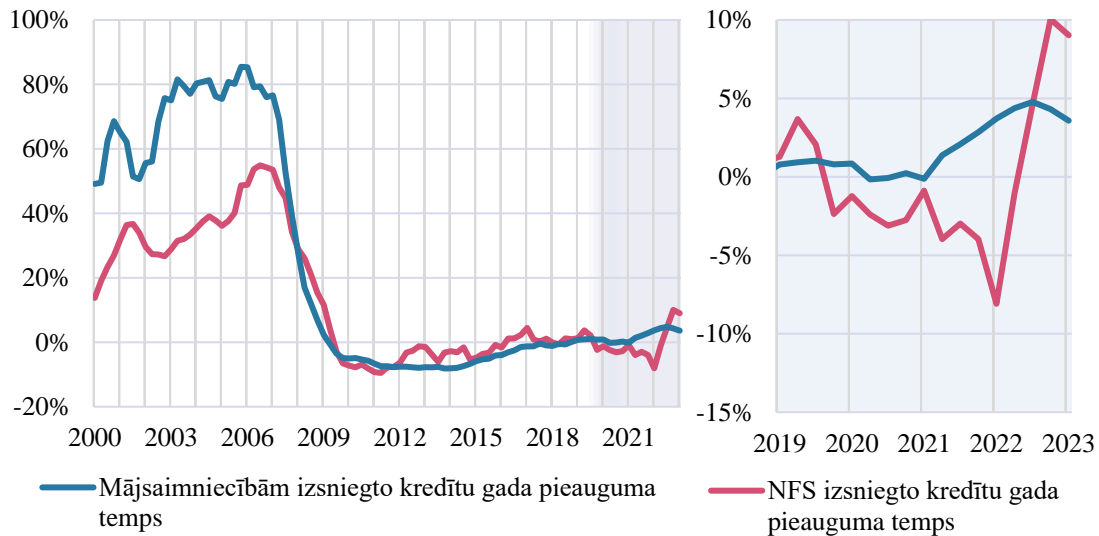
Avots: Latvijas Banka, CSP

3. att. Kredītešanas attīstība

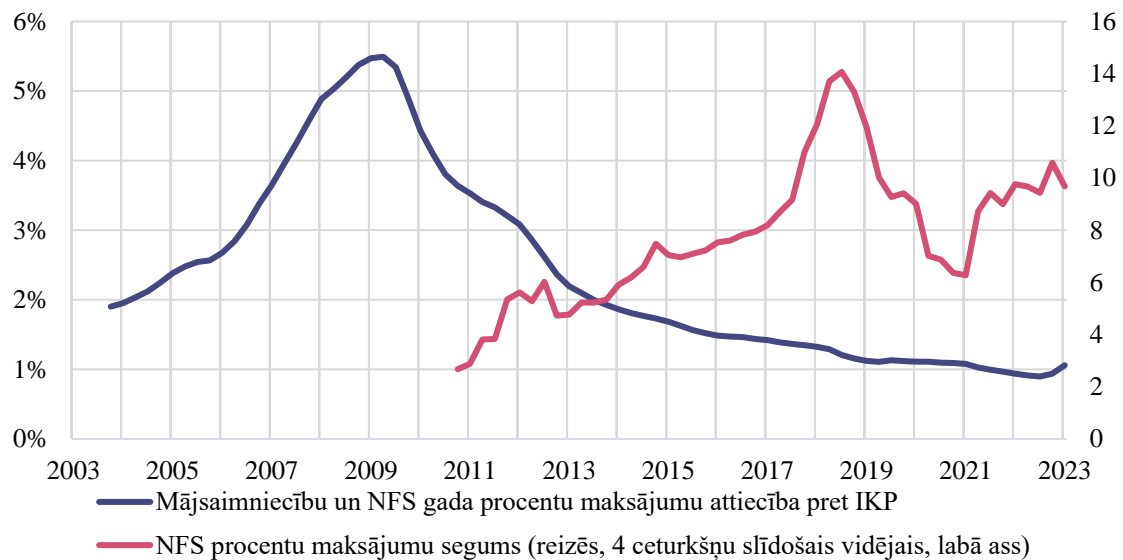
Avots: Latvijas Banka, CSP. Piezīme: No kredītu pieauguma tempa izslēgti pārklasifikācijas un citi vienreizēja rakstura efekti, taču nav izslēgts norakstīto kredītu efekts.

4. att. Kreditešanas attīstība – mājāsaimniecībām un NFS izsniegto kredītu gada pieauguma tempi

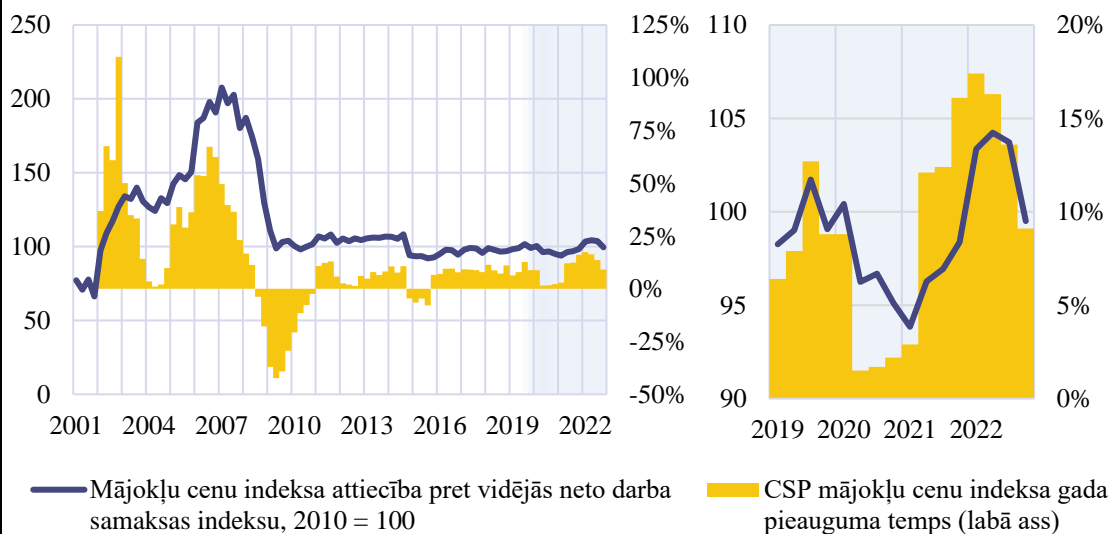
Avots: Latvijas Banka, CSP. Piezīme: No kredītu pieauguma tempa izslēgti pārklasifikācijas un citi vienreizēja rakstura efekti, taču nav izslēgts norakstīto kredītu efekts.

5. att. Privātā nefinanšu sektora parāda apkalpošanas slogs

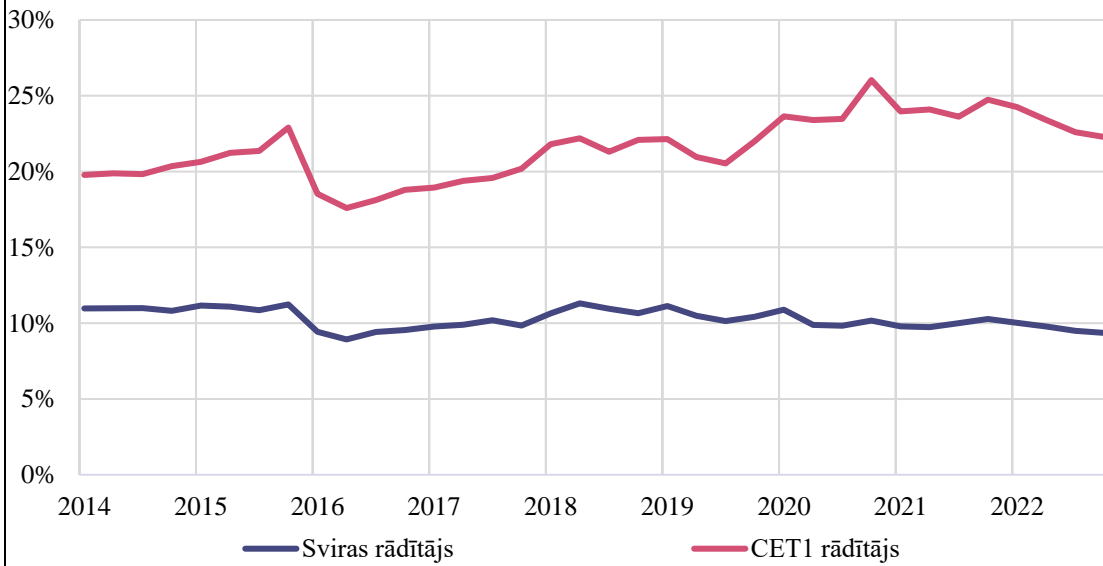
Avots: Latvijas Banka, CSP. NFS procentu maksājumu segums – peļņas pirms nodokļiem un procentu maksājumiem attiecība pret procentu maksājumu izmaksām

6. att. Iespējamā īpašumu cenu pārvērtēšana

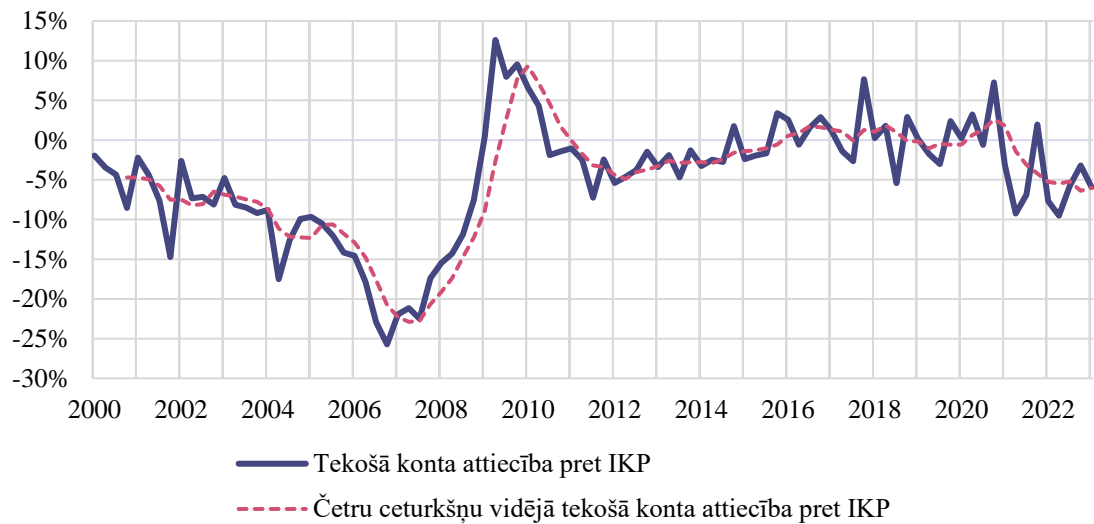
Avots: CSP

7. att. Banku bilanču noturība

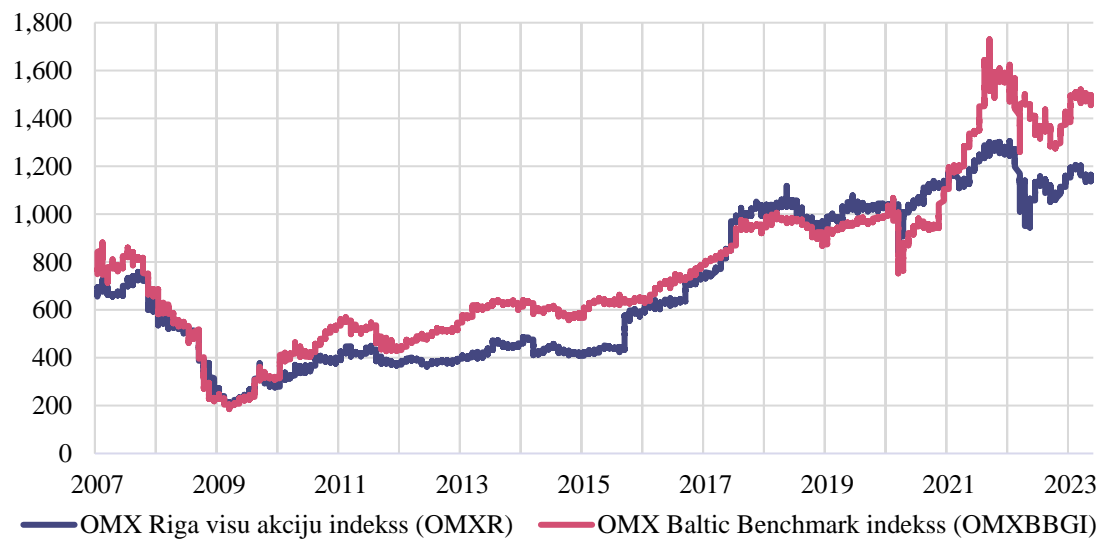
Avots: Latvijas Banka. Piezīme: Iekļautas tikai tās kredītiestādes, kuras darbojās 2022. gada beigās.

8. att. Ārējā nesabalansētība

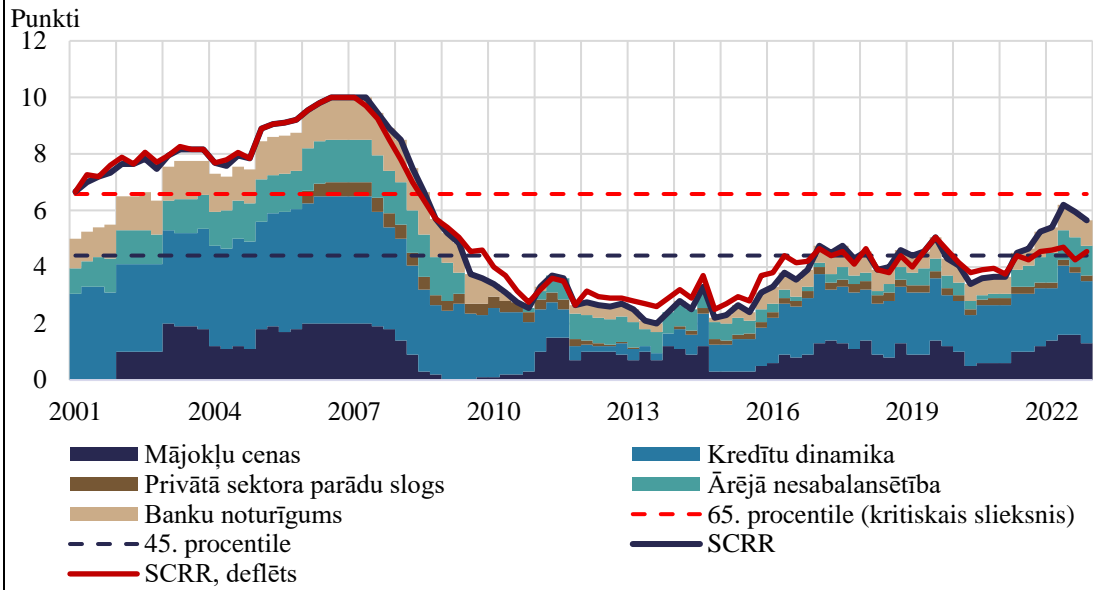
Avots: Latvijas Banka, CSP

9. att. Potenciāli nepareizi iecenoti riski

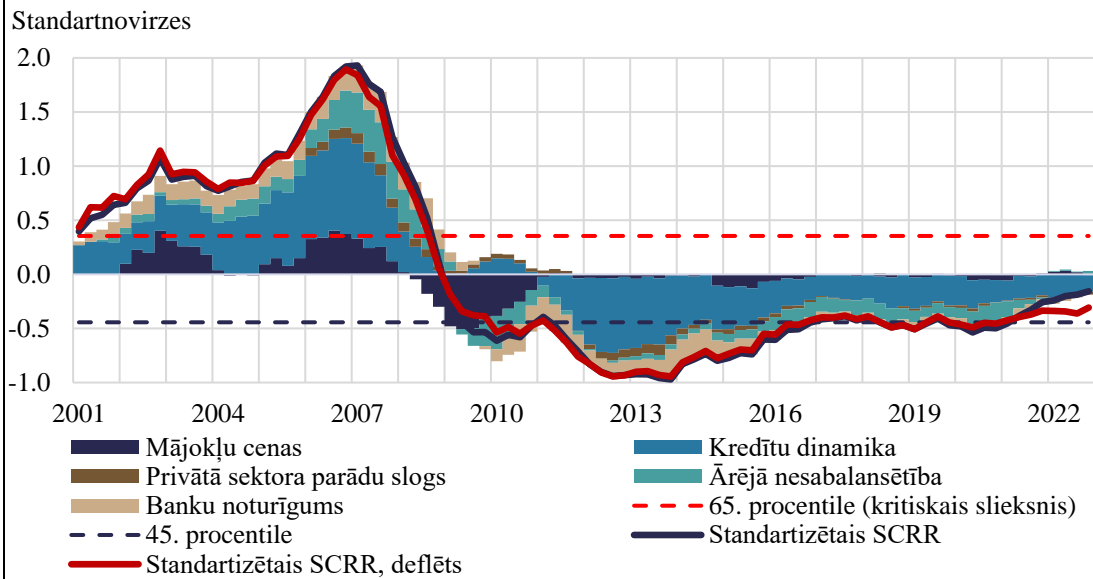
Avots: Bloomberg

10. att. SCRR – procentiņu metode

Avots: Latvijas Banka, CSP

11. att. SCRR – standartizētā metode

Avots: Latvijas Banka, CSP